

УДК 37.091.4

ЛЕСЯ ПЕТРЕНКО

ORCID: 0000-0002-7602-8005

(Полтава)

ІНТЕГРАЦІЯ ІДЕЙ ПРЕДСТАВНИКІВ ЗАРУБІЖНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА

Встановлено наявність інтеграційних зв'язків між інноваційними здобутками Г. Ващенко та передовими ідеями зарубіжних педагогів XIX-XX ст. Підкреслено важливість здійснення інтегрованих підходів у реалізації ідей Дж. Дьюї, В. Лая, М. Монтесорі. Звернуто увагу на актуальність інтегрованого підходу до обґрунтування теоретичних основ зв'язку навчання з життям. Висвітлено цінність внеску російського педагога дореволюційного часу П. Лесгафта до всесвітньої педагогіки щодо фізичного виховання молоді і його вплив на Г. Ващенко.

Ключові слова: Г. Ващенко, Д. Дьюї, В. Лай, П. Лесгафт, М. Монтесорі, дитиноцентризм, гуманістична педагогіка.

Постановка проблеми. В історії українського національно-визвольного та просвітницького руху кінця XIX – початку XX століття відбита соціальна напруга, пов'язана із процесом формування національної свідомості, боротьби за національну школу. Яскравим представником цього руху був відомий український педагог Григорій Ващенко (1878-1967). Він відіграв визначну роль у становленні української національної педагогіки, його погляди на інтеграцію ідей зарубіжної педагогіки в теорію і практику національної освіти – це абсолютно сучасні погляди на проблеми реформування освіти в наш час.

Реалізація принципу інтеграції у світовий науковий та освітянський простір – одне із головних завдань сучасності. Професор А.М. Бойко зазначає, що «сьогодні спостерігається рух людства до єдності й цілісності при зростанні рівня його різноманітності. Шкільний педагог мусить навчити учня жити в складному, інтегрованому світі. Сформувати в нього прагнення до консенсусу, співробітництва і співтворчості, засвоєння вселюдських вартостей» [2, с. 7]. З огляду на це професор А. Бойко вважає, що досвід і теоретична спадщина педагога-патріота допоможе вчителям примножити і розвинути як національно-культурні традиції нашого народу, так і вдало інтегрувати в український освітянський простір педагогічні ідеї представників зарубіжної наукової думки, цим самим прилучаючись до досягнень світової спільноти народів. Як бачимо, автор підкреслює, що в першій половині XX століття український педагог, вчений Г. Ващенко високо цінував внесок представників зарубіжної педагогіки у світову науку, в тому числі у розвиток української педагогіки.

Творча спадщина видатного українського педагога увібрала в себе європейські наукові досягнення і спрямована на формування у молоді європейських цінностей, європейської свідомості. Виходячи з цього, виникає необхідність вивчення його наукових праць щодо використання досвіду представників зарубіжної педагогіки у розбудові національної системи освіти і виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники творчості Г. Ващенко звертають увагу на те, що у пошуках шляхів розвитку нової української школи та нових методів навчання у ній педагог «звертається насамперед до світової історії педагогічних систем» [1, с. 11]. Заслужують на увагу наукові дослідження А. Алексюка, А. Бойко, О. Гентош, А. Погрібного, О. Сухомлинської, які дали високу оцінку ґрунтовним дослідженням Г. Ващенко широкої палітри світової педагогічної думки на сторінках своїх творів.

Особливий інтерес у вирішенні вказаної проблеми становить наукове дослідження Н. Дічек «Григорій Ващенко як історик педагогіки», в якому вона дає високу оцінку науковій діяльності педагога, спрямованій на використання методу порівняльного аналізу зарубіжних і вітчизняних педагогічних концепцій.

До педагогічної творчості професора Г. Ващенко зверталися Г. Васькович, В. Герасименко, П. Ротач, Б. Павлів, Т. Усатенко. Дослідженню інтеграційних процесів у навчанні присвячені праці Т. Байбари, Н. Гавриш, М. Прокоф'євої, О. Савченко. Незважаючи на такий представницький склад вчених-дослідників вказаної проблеми, вважаємо за доцільне продовжити науковий пошук певних напрямів обраної тематики.

Метою даної статті є дослідження наукової діяльності професора Г. Ващенка щодо інтеграції педагогічних ідей представників зарубіжної педагогіки у теорію і практику національної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегічним завданням у реалізації Закону України «Про освіту» є «підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [9]. Реалізація цих завдань передбачає інтегративний підхід до побудови змісту та вибору методів навчання, що дасть можливість виховати громадян, здатних до інновацій. Саме пошук шляхів створення нової педагогічної системи на початку ХХ століття спонукав професора Г. Ващенка до глибокого аналізу педагогічних поглядів передових наукових діячів Європи, Америки і врахування кращих інноваційних технологій при розбудові української національної школи.

Зупинимось на тих положеннях педагогічної спадщини Г. Ващенка, які сьогодні найбільш співзвучні з потребами відродження національної освіти. Разом зі своїми сучасниками В. Дурдуківським, О. Музиченком, С. Русовою, Я. Чепігою, Г. Ващенко обстоював думку про те, що школа повинна відображати національний характер, нести національний дух. Він писав: «Ми мусимо будувати й організовувати свою національну школу, що не тільки давала б нашим дітям знання, а й виховувала їх відповідно до тих історичних завдань, що стоять перед нашим народом» [4, с. 112].

Розмірковуючи над питанням важливості школи як освітньо-виховного закладу, Григорій Ващенко дійшов до висновку, що вона не повинна відокремлюватися від громадського життя. Розвинути в молоді риси доброго громадянина, виховати свідомість органічної єдності з нацією можливо лише за умови участі дітей ще в шкільні роки в громадському житті відповідно «до її потреб і психічних властивостей» [4, с. 114]. Професор наголошував на тому, що ще в ХІХ столітті педагоги англосакської раси звернули увагу на потребу участі дітей у громадському житті. Чільне місце серед них займає американський психолог і педагог Джон Дьюї, який в книзі «Школа і суспільство» висловив «думку, що школа має наблизитися до життя і виховувати у дітей ініціативу і громадські здібності» [4, с. 114].

У ході наукового пошуку виявлено погляди Г. Ващенка щодо ролі молодіжних організацій у вихованні молоді. Педагог відмічає засадничу роль в заснуванні й поширенні дитячих і молодіжних організацій генерала Бейден-Пауела оф Гілвела, який заснував організацію бой-скаутів, що поширилась по всьому світові. В Україні існують дві молодіжні організації: Пласт і СУМ – вони відіграють велику роль у вихованні волі й характеру молоді. Практика діяльності цих організацій спонукає до широкого вивчення їх досвіду в Україні.

Реформування української педагогічної освіти передбачає реалізацію важливих принципів освітньої діяльності: інтеграцію у міжнародний освітній та науковий простір; людиноцентризм. Ці принципи дозволяють здійснювати навчання з урахуванням індивідуальних особливостей дітей. Актуальність цього висновку незаперечна. Г. Ващенко зазначав, що «Індивідуальність – це той дорогоцінний дар, що його доручив кожній людині Творець. ...абсолютну вартість має не суспільство, що не є істотою, а окрема особа» [4, с. 70]. Тому людина повинна захищати свою особистість як найдорогоцінніший скарб Творця. Для Г. Ващенка ідея дитиноцентризму була основою його наукових поглядів.

Для більшості наукових праць Г. Ващенка притаманним є активне використання методу порівняльного аналізу зарубіжних і вітчизняних педагогічних концепцій з метою більш широкої інтеграції у розбудову української національної освіти.

Зокрема, педагог вважав, що навчання і виховання дітей необхідно проводити, виходячи із здібностей і особливостей кожної дитини. Для розв'язання такого освітнього завдання він звертався до педагогічної системи італійського педагога Марії Монтессорі. Педагог наголошував на необхідності переходу від методів авторитарної педагогіки до педагогіки, орієнтованої на вільний розвиток особистості. Педагогічні системи відомого італійського педагога М. Монтессорі та українського вченого Г. Ващенка об'єднував справжній гуманізм виховної і освітньої систем, увага до природи дитини, максимальна індивідуалізація навчально-виховної діяльності, відсутність будь-якого авторитаризму. Наріжним каменем педагогіки М. Монтессорі і педагогічної системи Г. Ващенка є віра в дитину, розробка методів, які б забезпечували максимальний розвиток дитячої активності. До прикладу, як і М. Монтессорі, Г. Ващенко наголошував на важливості методу індивідуалізації навчання і виховання дітей. Розглядаючи питання розвитку пам'яті у дітей, педагог звертався також до ідей американського вченого Дж. Дьюї, який пов'язував цей процес з вихованням творчих здібностей учня: творчої фантазії і логічного мислення. «Щодо виховання логічного мислення у молоді, то в цій галузі дуже цінні методичні вказівки можна взяти від американського педагога Дьюї» – зазначає Г. Ващенко [5, с. 81]. Ті процеси, що психологи називають логічним мисленням, Дж. Дьюї називає проблемним, яке поділяється в свою чергу на теоретичне й практичне. Окрім того, виділяють ще третій тип – художній. Всі три типи інтелекту покликана виховувати школа. Але далі педагог

наголошував, що «оскільки кожен з учнів має свої природні властивості, то для більш ефективного виховання школа мусить дослідити індивідуальні нахили й здібності окремих учнів, даючи їм загальний розвиток, в той же час допомогти їм розвинути саме ці здібності. Особливо це стосується учнів старших класів школи, коли індивідуальні нахили й здібності вже більш-менш чітко визначаються» [5, с. 82].

Отже, ми погоджуємося із твердженням видатного українського педагога Г. Ващенко про те, що кожний педагог повинен будувати свою роботу на глибокому знанні і розумінні індивідуальних особливостей дітей: «...кожна дитина, підліток або юнак мають свої індивідуальні особливості і в тому числі творчі прагнення. Все це мусить знати педагог і відповідно до цього будувати навчальну роботу» [5, с. 374].

Розвиваючи ідеї видатного представника зарубіжної педагогічної думки М. Монтесорі, Г. Ващенко зазначав, що дитину в дошкільному віці найбільше захоплює гра. В ній проявляються найхарактерніші риси дитини: емоційність, рухливість, фантазування, прояв ілюзії, дитячий анімізм, егоцентричні форми мови і т. ін. В іграх проявляється мислення як асоціативне, так і рефлексивне або проектне. В іграх дитина розвивається фізично, розвиваються органи сприймання і виробляються вміння володіти ними, зокрема, удосконалюється зорове, слухове і кінестетичне сприймання. Дуже добре впливає гра і на емоційний розвиток дитини. Зростає в іграх і соціальне почуття дитини, розвивається інтелект дитини, дитяча фантазія. Проте ігри дітей треба добре організовувати і ними керувати, але так, «щоб дитяча ініціатива не пригнічувалась, а стимулювалась» [5, с. 375].

У цьому контексті для нас важливою є висока оцінка Г. Ващенко системи італійського педагога М. Монтесорі: «Фактично весь матеріал Монтесорі і вправи з ним спрямовані не лише на розвиток у дітей процесів сприймання різного типу, а й на розвиток уваги. Коли проаналізувати психічні переживання дітей під час вправ з матеріалом Монтесорі, особливо таких, як вправи на розвиток слуху і тактичного відчуття, то можна бачити, що тут уже діє не тільки не самовільна, а й самовільна увага. А що ті вправи мають характер гри, вони захоплюють дитину і дають значний педагогічний ефект. В цьому велика вартість системи Монтесорі» [5, с. 379]. Вона свідчить, по-перше, про глибоку обізнаність педагога з системою М. Монтесорі; по-друге, зацікавленість у її поширенні, впевненість у її ефективності; по-третє, доцільність проведення психологічних спостережень при проведенні експерименту.

Говорячи про необхідність врахування інтересів дитини у її вихованні, Г. Ващенко застерігав від можливості йти на повідку інтересів дитини, оскільки вони іноді мають небажаний напрям. У цьому контексті цілком обґрунтовано звучить застереження педагога: «Треба завше пам'ятати мудру думку Гербарта про те, що найважливішим завданням навчання є виховання багатограних і вартісних інтересів, на них школа має будувати величну будівлю наукових знань й інтересів, що виходять за межі дитячої особистості. В умінні доцільно використати цю основу й разом з тим виробити у дитини широкий науковий світогляд і розвинути творчі здібності – в цьому й полягає мистецтво педагога» [5, с. 374].

Педагог наголошував, що зміни в культурному, економічному, суспільному житті країни наприкінці XIX – початку XX століття висвітлюють проблему пошуку нових педагогічних систем, здатних наблизити школу до життя. Г. Ващенко зазначав, що в Німеччині такою стала поява системи В. Ратке, Чехії – Я. Коменського. Такі тенденції педагог відмічав в системі Джона Локка, Ж. Руссо, Й. Песталоцці. Ідея трудової школи знайшла своє втілення в системі німецького педагога Г. Кершенштайнера, американського педагога Дж. Дьюї. Вагоме значення у творчості Г. Ващенко мав пошук щодо обґрунтування теоретичних основ зв'язку навчання з життям. Розробку проблем вчений пов'язував із потребами суспільно-економічного розвитку країни та глибоким аналізом існуючих зарубіжних педагогічних систем. Педагог наголошував, що виховання не може бути відірваним від життя: «Учень загальноосвітньої школи має засвоїти знання, що науково відбивають дійсність і допомагають йому ґрунтовно зрозуміти її. Крім того, він мусить ще на шкільній лаві застосовувати на практиці свої теоретичні знання, як про це каже Дьюї. Нарешті, в поняття всебічно розвиненої людини ми маємо вкладати й певні технічні здібності в галузі ручної праці» [5, с. 90].

Виходячи з такого розуміння необхідності поєднання теоретичних і практичних навиків, педагог наголошував на потребі включення в навчальний план загальноосвітньої школи різних видів ручної праці. Проте педагог застерігав від застосування принципу життєвості в його крайній формі, оскільки з'явиться небезпека підготовки вузьких практичних діячів, не здатних глибоко розуміти життя та його завдання. Він стверджував: «Не слід недооцінювати теоретичних знань. Треба в першу чергу розвивати широкий світогляд, на ґрунті якого тільки можлива ідейна громадська й особиста діяльність» [5, с. 90].

У статті «Український ренесанс XX століття» Г. Ващенко зазначав, що вже у 1918-1919 роках серед українських педагогів з'явилися видатні особистості «з широкою освітою і великими

педагогічними здібностями. Між іншим у першу чергу маю назвати В. Дурдуківського – директора 1-ої української гімназії у Києві, П. Голобородька – директора гімназії імени Стешенка в Полтаві» [8, с. 210]. Він підкреслював, що їх успіх ґрунтувався, з одного боку, на національно-культурних традиціях, на національній ідеї, з другого, – на вмілому методично правильному використанні досягнень європейської та американської педагогіки. «Обидві ці гімназії зуміли високо піднести рівень навчально-виховної роботи, обидві вони, стоячи на національному ґрунті, широко використовували досягнення європейської та американської педагогіки, зокрема, системи таких педагогів, як Кершенштайнер, Дьюї, Шарельман, Гансберг та інші» [8, с. 210].

Г. Ващенко добре знайомий з досягненнями в галузі педагогіки європейських, американських, російських вчених. Він відзначав, що між російськими педагогами дореволюційного часу одне з перших місць, можливо, слідом за К. Ушинським, посідав професор П. Лесгафт. Саме його праці зацікавили Г. Ващенка і він серйозно і плідно почав займатися педагогікою і психологією. Педагог вважав, що саме «Його праця «Школьные типы» вносить багато цінного у всесвітню психологію, зокрема, в розділ про формування людської особистості. Він стоїть на тому, що в людині треба розрізняти темперамент, тип і характер» [6, с. 342]. Г. Ващенко, спираючись на вчення П. Лесгафта про типи особистості, в праці «Виховання волі і характеру» частина I, дає ґрунтовний аналіз кожного типу, доповнює цей перелік власними теоретичними розробками [3, с. 204, 207].

Цінним внеском до всесвітньої педагогіки, вважав Г. Ващенко, – можуть бути погляди П. Лесгафта щодо фізичного виховання молоді. Особливо він акцентує увагу на думці вченого про те, що фізичні вправи повинні бути «... не тільки засобом зміцнення і розвитку спритності тіла, але разом з тим і засобом виховання волі і характеру» [6, с. 343].

Г. Ващенко у одній із своїх праць зазначав, що українська система тіловиховання повинна своїм завданням ставити «не тільки зміцнення здоров'я, розвиток м'язової сили і спритності, а й розвиток духовних сил людини: зміцнення її волі, вироблення витривалості, здібності керувати своїм тілом як знаряддям духу» [7, с. 298].

Результати проведеного дослідження свідчать, що Г. Ващенко добре знайомий зі світовими педагогічними досягненнями: «В кінці XIX-го і на початку XX-го століть у Росії ширяться ідеї західних, європейських і американських педагогів. Були перекладені російською мовою праці Меймана – «Експериментальна дидактика» і «Школа дії», Дьюї – «Психологія мислення» і «Суспільство та школа», Кершенштайнера – «Трудова школа», Шарельмана – «В лабораторії народного вчителя» та інші» [6, с. 343]. Добре знання основ теоретичної педагогіки мало позитивний вплив на практику засвоєння одержаних знань в школах різних типів, – зазначав Г. Ващенко.

У праці «Загальні методи навчання» він неодноразово звертався до досвіду вищевказаних педагогів. Так, розглядаючи лекційний метод як провідну форму організації навчання у вищій школі, він приводив результати досліджень багатьох зарубіжних вчених, серед них і Е. Меймана і розробляв важливі питання, які стосуються методики застосування усного мовлення в школі. При розгляді методу наочного навчання професор Г. Ващенко у своїх дослідженнях ґрунтовно розглядав, як саме видатні педагоги світу – Й. Гербарт, Я.А. Коменський, В. Лай, Е. Мейман, Й. Песталоцці експериментально обґрунтовували необхідність застосування наочності в навчанні. Зокрема, В. Лай (1862-1926) – німецький педагог і психолог, спробував створити новий напрямок в педагогіці – педагогіку дії. Він проводив пошук шляхів перетворення педагогіки з описової в експериментальну. Професор Г. Ващенко справедливо відзначав внесок В. Лая у зміну погляду на використання ілюстрації і демонстрації і вважав, що вони в навчанні повинні нести активний характер. Разом з тим педагог зазначав, що в уявленні В. Лая природа людини здається пасивною. Він не бере до уваги, що людині властиві імпульси, які ідуть від неї самої, від її потреб. Г. Ващенко робить висновок про те, що В. Лай, «називаючи свою школу школою дій, домагаючись активності навчання, разом з тим недооцінює активність людини взагалі. Звідси виникає й почасти пасивний характер методу Лая. Його в жодному разі не можна причислити до цілком активних методів. Він – метод напівактивний» [5, с. 267]. Отже, професор Г. Ващенко розлого, ґрунтовно аналізував важливість кожного методу, переконливо висловлював власну думку і знаходив правильну аргументацію своїх положень.

Отже, метою порівняльно-педагогічних досліджень професора Г. Ващенка була, по-перше, ідея якісної розбудови української національної освіти; по-друге, підвищення загально-методичного та культурного рівня українських педагогів; по-третє, підвищення рівня знань у школах різних типів.

Завдання, окреслені Г. Ващенком в часи розбудови національної системи освіти і виховання, суголосні з вимогами сьогодення, де «метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення та навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [9, с. 10].

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що Г. Ващенко виголошував нові ідеї щодо шляхів розбудови національної освіти, вміло синтезуючи здобутки вітчизняної та зарубіжної педагогіки. По-перше, висвітлюючи погляди Дж. Дьюї, генерала Бейден-Пауела оф. Гілвела, Й. Гербарта, М. Монтесорі, Й. Песталоцці, Я.А. Коменського та інших, вчений торкався методологічних основ розбудови національної системи освіти і виховання. По-друге, він виголосив кредо гуманістичної педагогіки – індивідуалізація навчально-виховної діяльності. По-третє, Г. Ващенко акцентував увагу на необхідності громадського виховання дітей, значенні молодіжних організацій у вихованні волі і характеру молоді. По-четверте, розкрив роль ігрової діяльності у навчанні дітей. По-п'яте, принцип життєвості навчання педагог пов'язував з використанням здобутків нової педагогіки. По-шосте, педагог наголошував, що вчитель може діяти на вихованця лише через свідомість і врахування його фізичних і психічних властивостей.

Аналіз наукової спадщини Г. Ващенка, історико-педагогічної літератури дав можливість зробити висновок про вагомість творчості педагога щодо концептуальних засад розбудови національного шкільництва з урахуванням інтеграції ідей представників зарубіжної педагогіки. З нашого погляду, Г. Ващенко обґрунтовані важливі науково-педагогічні вимоги до розвитку національної школи: по-перше, необхідність громадського виховання дітей з метою розвитку ініціативи і громадських здібностей; по-друге, обов'язковість реалізації принципу життєвості навчання; по-третє, здійснення навчання з урахуванням індивідуальних особливостей дітей.

Глибоке вивчення і всебічний аналіз досягнень світової педагогічної думки у творчій спадщині Г. Ващенка служить зразком вдумливого підходу педагога до питань інтеграції ідей представників зарубіжної педагогіки з метою їх творчого використання для розбудови національної освіти. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів педагогічної діяльності Г. Ващенка й потребує цілісного, системного розгляду та аналізу його педагогічної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексюк А. М. Текстовий аналіз головного твору Григорія Ващенка (Передмова наукового редактора) / А. М. Алексюк // Ващенко Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів. – К. : Українська Видавнича Спілка, 1997. – С. 9–57.
2. Бойко А. М. „Служба Богові й Батьківщині” : (Г. Ващенко: альтернатива поглядів і оцінок) : наук.-метод. посіб. / А. М. Бойко – К. : ІЗМН, 2001. – 427 с. – Бібліогр. : С. 424–426.
3. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. – Ч.1. Психологія волі і характеру / Г. Ващенко. – Лондон : Вид-во Спілки Української Молоді, 1952. – 256 с.
4. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. – Ч. 2. / Г. Ващенко. – Бофало-Мюнхен : Видавництво Спілки української молоді, 1957. – 270 с.
5. Ващенко Григорій. Загальні методи навчання : підруч. для педагогів / Г. Ващенко. – К. : Укр. видавнича Спілка, 1997. – 410 с.
6. Ващенко Г. Освіта в дореволюційній Росії : (коротка характеристика) / Григорій Ващенко // [Твори] / Григорій Ващенко. – К., 2006. – [Т. 6] : Спогади. Статті. – С. 332–345.
7. Ващенко Г. Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру / Г. Ващенко // [Твори] Т.4 : Праці з педагогіки і психології. – К. : Школяр, 2000. – С. 271–314.
8. Ващенко Г. Український ренесанс ХХ століття : дві концепції українського ренесансу / Григорій Ващенко // [Твори] / Григорій Ващенко. – К., 2006. – [Т. 6] : Спогади. Статті. – С. 199–277.
9. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145 – VIII.

REFERENCES

1. Aleksyuk A. M. Tekstovyy analiz holovnoho tvoruv Hryhoriya Vashchenka (Peredmova naukovooho redaktora) / A. M. Aleksyuk // Vashhenko H. Zahal'ni metody navchannya: pidruchnyk dlya pedahohiv. – K. : Ukrayins'ka Vydavnycha Spilka, 1997. – S. 9–57. z'yavlyetsya
2. Bojko A. M. „Sluzhba Bohovi j Bat'kivshchyni” : (H. Vashchenko: al'ternatyva pohlyadiv i ocinok) : nauk.-metod. posib. / A. M. Bojko – K. : IZMN, 2001. – 427 s. – Bibliohr. : S. 424–426.
3. Vashchenko H. Vuxovannya voli i karakteru. – Ch.1. Psyholohiya voli i karakteru / H. Vashchenko. – London : Vyd-vo Spilky Ukrayins'koyi Molodi, 1952. – 256 s.
4. Vashchenko H. Vuxovannya voli i karakteru. – Ch. 2. / H. Vashchenko. – Boffalo-Myunxen : Vydavnyctvo Spilky ukrayins'koyi molodi, 1957. – 270 s.
5. Vashchenko Hryhorij. Zahal'ni metody navchannya : pidruch. dlya pedahohiv / H. Vashchenko. – K. : Ukr. vydavnycha Spilka, 1997. – 410 s.
6. Vashchenko H. Osvita v dorevolucijnij Rosiji : (korotka charakterystyka) / Hryhorij Vashchenko // [Tvory] / Hryhorij Vashchenko. – K., 2006. – [T. 6] : Spohady. Stati. – S. 332–345.
7. Vashchenko H. Tilovuxovannya yak zasib vuxovannya voli i karakteru / H. Vashchenko // [Tvory] T.4 : Praci z pedahohiky i psyholohiyi. – K. : Shkolyar, 2000. – S. 271–314.
8. Vashchenko H. Ukrayins'kyj renesans XX stolittya : dvi koncepciyi ukrayins'koho renesansu / Hryhorij Vashchenko // [Tvory] / Hryhorij Vashchenko. – K., 2006. – [T. 6] : Spohady. Stati. – S. 199–277.
9. Zakon Ukrayiny «Pro osvitu» vid 05.09.2017 №2145 – VIII.

Lesya Petrenko

INTEGRATION OF FOREIGN PEDAGOGY REPRESENTATIVES' IDEAS IN CREATIVE HERITAGE OF GRIGORIY VASHCHENKO

The purpose of this article is to study the scientific activity of Professor G. Vashchenko concerning the integration of pedagogical ideas of foreign pedagogy representatives into the theory and practice of national education.

Pedagogical systems of the famous Italian teacher M. Montessori and Ukrainian scientist G. Vashchenko combine genuine humanism in upbringing and educational systems, attention to the nature of the child, maximum individualization of educational activities and the absence of any authoritarianism. The cornerstone of M. Montessori pedagogy and the pedagogical system of G. Vashchenko is belief in the child, the development of methods that would ensure the maximum development of childhood activity. For example, as M. Montessori, G. Vashchenko emphasized the importance of the method of individualization of children education and upbringing. In this context, for us it is important that G. Vashchenko appreciated the system of the Italian teacher M. Montessori. It testifies, firstly, the profound acknowledgement of the teacher with M. Montessori system; and secondly, the interest in its dissemination, confidence in its effectiveness; and third, the feasibility of conducting psychological observations during the experiment. Considering the development of children's memory, the teacher also turned to the ideas of the American scientist J. Dewey, who linked this process with the upbringing of the student's creative abilities: creative imagination and logical thinking. Those processes that psychologists call logical thinking, J. Dewey calls the problematic, which in turn is divided into theoretical and practical. In addition, the third type is distinguished - artistic. All three types of intelligence are designed to bring up at school. We agree with the statement of the outstanding Ukrainian teacher G. Vashchenko that every teacher should build his work on the deep knowledge and understanding of the individual peculiarities of children.

The teacher emphasizes that changes in the cultural, economic, social life of the country at the end of the nineteenth and early twentieth centuries highlight the problem of finding new pedagogical systems that can bring school closer to life. G. Vashchenko notes that in Germany such was an appearance of the system of V. Ratke, in Czechia – Y. Komensky. Such tendencies are noted by the teacher in the system of John Locke, J. Russo and J. Pestalozzi. The idea of a labor school was embodied in the system of the German educator G. Kershensteiner, an American teacher J. Dewey. Of great significance in the work of G. Vashchenko is a search for the substantiation of the theoretical basis of connection learning with life. Based on this understanding of the need for a combination of theoretical and practical skills, the teacher emphasized the need to include in the curriculum of a comprehensive school various types of manual labor. G. Vashchenko is well acquainted with the achievements in the field of pedagogy of European, American, and Russian scholars. He noted that among Russian teachers of pre-revolutionary time, one of the first places, possibly following K. Ushinsky, was occupied by Professor P. Lesgaft. It was his work that interested G. Vashchenko and he seriously and fruitfully began to engage in pedagogy and psychology. The teacher believed that it was his work "School Types" that brought a lot of valuable in the world of psychology, in particular, in the section of human personality formation. According to G. Vashchenko, a valuable contribution to world pedagogy may be P. Lesgaft's views on the physical education of young people. He especially emphasizes the opinion of the scientist that physical exercises should be "not only a means of strengthening and development of agility of the body, but at the same time and a means of upbringing of the will and character."

The results of the study show that G. Vashchenko is well acquainted with the world's pedagogical achievements: "At the end of the nineteenth and early twentieth centuries ideas of Western, European and American educators are spread in Russia. Were translated into Russian works by Meiman - Experimental Didactics and School of Action, by Dewey - Psychology of Thinking and Society and School, by Kershenstein - "Labor School", Sharelman - In the Laboratory of the People's Teacher and others. In the work "General methods of teaching" he repeatedly turns to the experience of the above mentioned teachers. Thus, considering the lecture method as a leading form of organization of teaching at a high school, he shows the research results of many foreign scientists, including E. Meyman, and develops important questions concerning the method of the use of oral speech at school. In researching the method of visual training, Professor G. Vashchenko thoroughly examines in his research how the most outstanding pedagogues of the world – J. Gerbart, J.A. Komensky, V. Lai, E. Meyman, J. Pestalozzi experimentally substantiate the necessity of using visuality in teaching. In particular, V. Lai (1862-1926) – a German teacher and a psychologist, tried to create a new direction in pedagogy – the pedagogy of action. He was in search of ways of transforming pedagogy from descriptive to experimental. Professor G. Vashchenko rightly noted the contribution of V. Lai in changing the view on the use of illustrations and demonstrations and believed that they should be active in the training. Thus, the purpose of the comparative and pedagogical researches of Professor G. Vashchenko was, firstly, the idea of qualitative development of Ukrainian national education; secondly, raising the general methodological and cultural level of Ukrainian teachers; thirdly, raising the level of knowledge in schools of different types.

The conducted research gives grounds to assert that G. Vashchenko expressed new ideas about ways to build national education, skillfully synthesizing the achievements of domestic and foreign pedagogy. Firstly, highlighting the views of J. Dewey, General Beiden-Powell of Gilvel, J. Herbart, M. Montessori, J. Pestalozzi, J.A. Komensky and others, the scientist touched on the methodological foundations of the development of the national system of education and upbringing. Secondly, he gave the credo of humanistic pedagogy – the individualization of educational activities. Thirdly, G. Vashchenko emphasized the need for public education of children, the importance of youth organizations in educating the will and the character of youth. Fourthly, he disclosed the role of playing in the teaching of children. Fifthly, the principle of vitality of teaching the teacher linked with the use of the achievements of new pedagogy. Sixthly, the teacher

emphasized that the teacher can influence on the child only through the consciousness and taking into account his physical and mental properties.

The analysis of the scientific heritage of G. Vashchenko, historical and pedagogical literature, gave an opportunity to draw a conclusion on the importance of the teacher's creativity in relation to the conceptual foundations for the development of national school, taking into account the integration of the ideas of the representatives of foreign pedagogy. In our opinion, G. Vashchenko justified scientific and pedagogical requirements for the development of the national school: firstly, the need for community education of children for the development of initiative and public abilities; and secondly, the obligatory implementation of the principle of the vitality of education; thirdly, the realization of studying taking into account the individual characteristics of children.

Key words: G. Vashchenko, D. Dewey, V. Lai, P. Lesgaft, M. Montessori, child centering, humanistic pedagogy.

Одержано 11.11.2017р

УДК 37:39(477.52/.6)"196/199"

МАРИНА ЄПІХІНА

ORCID: 0000-0003-0199-8186

(Старобільськ)

ФОРМУВАННЯ ЕТНОПЕДАГОГІЧНИХ ТРАДИЦІЙ У СХІДНОУКРАЇНСЬКОМУ РЕГІОНІ В 60-90 рр. XX СТОЛІТТЯ: ОБ'ЄКТИВНІ І СУБ'ЄКТИВНІ ЧИННИКИ

Стаття присвячена аналізу окремих груп чинників, що зумовлювали процес формування етнопедагогічних традицій східноукраїнського регіону в 60-90 рр. XX століття. Подано аналіз останніх досліджень і публікацій, які присвячені заявленій проблематиці. Аналізуються різні підходи до виділення чинників та їх класифікації. На основі проведеного аналізу представлених класифікацій автор дає визначення етнопедагогічним чинникам, а також пропонує свою класифікацію. На думку автора, на формування етнопедагогічних традицій у східноукраїнському регіоні в 60-90-х роках XX століття впливали дві групи чинників: об'єктивні (природні і суспільні) та суб'єктивні (морально-духовні і психолого-педагогічні).

Ключові слова: чинники, класифікація, східноукраїнський регіон, етнопедагогічні традиції, національна свідомість, рідна мова, фольклор.

Постановка проблеми, її зв'язок між важливими науковими та практичними завданнями. Кожен народ, кожна нація має своєрідний і неповторний характер, своє національне обличчя, систему поглядів та уявлень, власний творчий доробок, особливості й відмінності, характерні для того чи того регіону країни. У характері народних традицій людей, які проживають у різних регіонах України, є багато спільних і відмінних рис та елементів у культурному середовищі, народних традиціях тощо. У зв'язку з цим виникає питання: які саме регіональні особливості, що, як правило, закорінюються у зв'язку з природою чи сягають в історичне минуле, впливають на формування своєрідних і неповторних рис людини – мешканця певного регіону. Відповідь на поставлене запитання потребує всебічного аналізу окремих груп чинників, що зумовлювали процес формування етнопедагогічних традицій східноукраїнського регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми, виділення невирішених її частин. Студіювання наукових джерел засвідчує, що дана проблематика широко подана і проаналізована у працях О. Березюк, В. Карлової, Н. Лисенко, С. Фатальчука та ін.

Метою нашої статті є визначення чинників, що впливали на формування етнопедагогічних традицій у східноукраїнському регіоні в 60-90-х рр. XX століття.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Україна розташована в Східній Європі, межує з Польщею, Словаччиною, Угорщиною на заході, Румунією і Молдовою – на південному заході, Білоруссю – на півночі і північному заході, з Російською Федерацією – на сході і північному сході. На півдні територія України виходить до Чорного й Азовського морів. До складу України входять Автономна Республіка Крим, 24 адміністративні області та Київ і Севастополь як міста центрального підпорядкування [3].